

ساخت و ساز و آموزه های دینی

شعیب کاسه گرمحمدی^۱، داود کاسه گرمحمدی^۲، ابوذر کاسه گرمحمدی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه آزادین الملل کیش shoeibmohammadi@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه بین الملل گیلان

۳- مهندسی عمران

shoeibmohammadi@gmail.com

چکیده

استعمار و ناآگاهی جامعه، دانسته یا ندانسته ابزار جریان های بزرگتری هستند که هوشمندانه بانام جهانی شدن، تجدد و نوآوری قصد تسخیر منابع و داشته های دیگران و بازداشتن ملت ها از تفکر و در نتیجه انسانیت را دارند. و از آنجائی که همواره گفته می شود ساختمان یا محل اقامت باید به گونه ای طراحی و ساخته شود که ویژه گی آرامش، آسایش و امنیت را برای انسان به دنبال داشته باشد. هدف پژوهش، آشنائی با اصول ساخت و ساز در آموزه های دینی و ارائه به مخاطب می باشد.

کلمات کلیدی: معماری، اسلام، انسانیت، کمال

۱- مقدمه

معماری ایران، که پس از اسلام وجوه اعتقادی اسلام را منعکس کرد. اگرچه ریشه در معماری ایران باستان داشت اما توانست مصالح و ابزار و توانائی های فنی خود را با شون اسلامی منطبق کند و شاخه ای از معماری اسلامی گردد. هنرمند اسلامی چون جهان و هر چه در آن است را مظهری از تجلی آیات خداوند می داند، لذا طبیعت را چنان می بیند که گوئی جلوه ای از صفات الاهی رامی بیند، پس اگر بخواهد چیزی در این طبیعت بسازد و شی را بر عرصه ی این زمین خاکی تحمیل کند. لاجرم به همان سرچشمه رجوع می کند که حق در آن حضور دارد. اگر یک درخت زیباست، مظهر زیبایی خداوند است پس ساختن یک بنای بزرگ با کوچک در مظهر خداوند نیز باید متذکر به همان زیبایی باشد.

اما هدف هنر اسلامی ساختن پیرامونی است که ضمن طبیعی بودن از کیفیتی معنوی برخوردار باشد. به قول دکتر نصر (هنر اسلامی همساز است با طبیعت دست نخورده و بکر، بویژه همانند بیابانی است که آدمی را به تفکر و اندیشه واداشته و می دارد. در واقع معماری اسلامی فضائی می سازد که هم در صورت وهم در معنا اسلامی باشد. فضاهائی که اصول دینی و روحانی در ماده تجلی کند و بر محیط روزمره انسان که اثری چنین عمیق بر گرایش های فکری و روحی او دارد تاثیر بگذارد.) معماری اسلامی اثری است که ارتباط قلبی انسان را در پرستش خدای تبارک و تعالی برقراری سازد. تفاوت در ساختمان های قبل اسلام با ساختمانهای بعد از اسلام نه در ساختمان و نه در شکل آن و نه حتی در طرح و نقشه آن است. بلکه در منظر و لباسی است که اسلام بر اندام ساختمان ها خواسته است. (آندره گدار)

۲- هماهنگ با نظام تکوین (طبیعت)

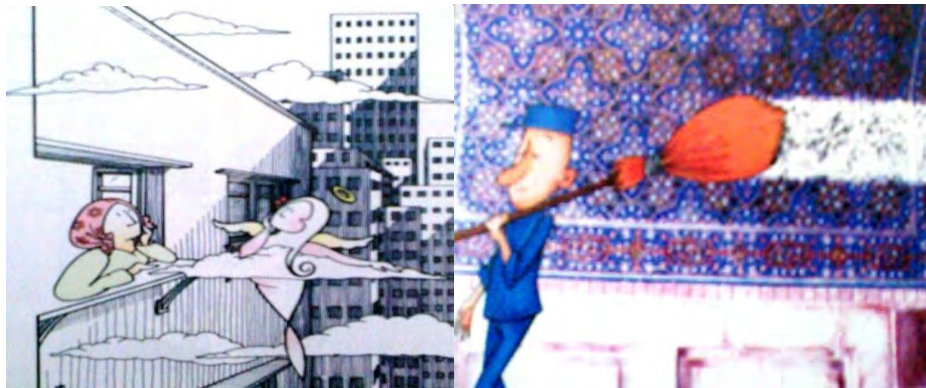
طبیعت از مواهب الاهی است که با جلوه‌ها، زیبای‌ها و بعضاً همراه با تهدیداتی است. خداوند استفاده از طبیعت را در اختیار انسان قرار داده است. در این بین آنچه در معماری اسلامی و ساخت و ساز دارای اهمیت است، بهره‌گیری و استفاده و استفاده بهینه و درست از زیبایی‌های طبیعت می‌باشد. ساخت و ساز باید به گونه‌ای طراحی شود که بیشترین بهره‌گیری را از مناظر زیبا و پیشم اندازه‌های طبیعت داشته باشد و در فصول مختلف از نور طبیعی استفاده نماید.

۳- هماهنگ با نظام تشریح

خداوند در نظام هستی برای انسان باید ها و نبایدهای قرار داده تا در پرتو آن مسیر کمال را به پیماید. از این رو باید نقشه ساختمان را به گونه‌ای طراحی کرد که نمادها و شعائر دینی در محوریت قرار گیرد، تا یاد خالق هستی و مرکز توحید در خاطرها زنده بماند. طراحی ساختمان نباید به گونه‌ای باشد که انسان را از کمال جوئی غافل سازد و خود ساختمان از عوامل غفلت آفرین قرار گیرد. ساختمان باید تا مین کننده نیاز واقعی روحی و جسمی انسان در حد شان و منزلت او باشد.

۴- معماری سنتی

در این نوع معماری حیاط در وسط و مرکز خانه قرار می‌گرفت، همه اعضای خانواده از هوای سالم و آزاد نور کافی بهره می‌بردند؛ پشت بام‌ها هیچ گونه اشرافی بر همسایه نداشته و حریم و امنیت خانه به واسطه پشت بام‌ها حفظ می‌شد و اندرونی و بیرونی روال طبیعی پیدا می‌کرد و بنا نظریه آسمان دارد.

شکل ۱: کاریکاتور و معماری سنتی

۵- نما و تزئینات بیرونی

نما و تزئین و زیباسازی بیرون ساختمان باید بیانگر زیبایی‌های هستی باشد. امیرالمومنین (ع) فرمود: «خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد که نشانه نعمتش بر بنده اش دیده شده و آشکار شود.» زیباسازی باید در حیطه ایدئولوژی توحیدی قرار گیرد و انسان را در مساز فطرت و طبیعت کند و یادآور صنم الاهی بوده، انسان را به فضائل و حقایق هستی سوق دهد. نمای بیرونی ساختمان باید به گونه‌ای طراحی گردد که طبیعی، ساده، آرامش بخش و در عین حال زیبا باشد و از نماهای مصنوعی، پرزرق و برق و غفلت زا پرهیز شود و همچنین از تصاویر موجودات ذی روح و نماهایی که جلوه‌های مادی و زندگی اشراف گرائی را در نظر انسان بزرگ جلوه می‌دهد، یا برای پوشاندن عیوب ساختمان انجام می‌گیرد، یا حکایت از امتیاز جوئی و برتری طلبی دارد، دور باشد. (م، آخوندی، ۱۳۹۰)

۶- رعایت حقوق شهروندان

اسلام توجه زیادی به رعایت حقوق همسایه گان نسبت به هم دارد که پیامبر (ص) می‌فرماید: «گمان کردم که همسایه جرم وارثان محسوب می‌شود.» از ساخت و ساز تا اسکان باید جنبه‌های شرعی، اخلاقی، روحی، روانی، امنیتی و آرامشی حقوق همسایه

ها و شهروندان مدنظر قرار گیرد. مثلاً ارتفاع ساختمان به گونه ای طراحی گردد که مانع استفاده همسایه از مواهب طبیعی (باد، هوای آزاد، نور خورشید...) نشود مگر با اجازه او.

۷-۲-۱- نمای داخلی

۷-۱-۱- اندرونی و بیرونی

یک محل اقامت مناسب باید تابه عرصه بندی و مبانی حریم های لازم باشد و اهل بنا را حفظ کند.

۷-۲-۲- اتاق ها

در حال حاضر بیشتر فضاهای معماری رابه فضای هال و پذیرائی اختصاص می دهند در حالی که باید از تقسیم صحیح فضاها با کاربری های متفاوت دست یافت.

۷-۳-۱- اتاق خواب

اتاق خواب والدین باید جدا باشد و فرزندان در سه وقت برای ورود به آن از والدین اجازه بگیرند. (نور، ۵۸) مستحب است انسان به موقع خواب روبه قبله بخوابد. لذامی طلبیده نحوی دکوراسیون داخلی نماید که انسان در وقت خواب روبه قبله بخوابد.

۷-۴-۱- اتاق خواب فرزندان

پیامبر (ص) فرمود: «وقتی بچه هایتان به هفت و یازده سالگی رسیدند خوابگاه آنان را جدا کنید (من لایحضره الفقیه، ج ۳)

۷-۵-۱- روشنائی

خواندن نماز در تاریکی مکروه است (تحریر ج ۱، کتاب صلوات) در طراحی بنا باید مسائل طراحی رابه گونه ای در نظر داشت که بیشترین دریافت نور و روشنائی (خورشید و مهتاب) را داشته باشد، به وسیله نصب دروینجره در موقعیت های مناسب ساختمان.

۷-۶-۱- سرویس بهداشتی

در اسلام به دلیل توجه زیاد به پاکیزه گی و نظافت شده؛ توالت بید در موقعیتی از بنا قرار گیرد که در مخفی ترین نقطه به دلیل دید دیگران و قرارگیری سرویس در محل رفت و آمد و نشیمن دور از آداب اسلامی است. پیامبر اسلام (ص) هنگام تخریب تخریب روبه قبله و پشت به قبله قرار نگیرد. (وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۲۱۵)

۸-۱-۱- نمای بیرونی

۸-۱-۱- منع شرف

سرک و نگاه کردن به خانه همسایه نهی پیامبر (ص) بوده است. نصب دروینجره باید به گونه ای باشد که هیچ دید و اشرافی بر خانه همسایه نداشته باشد ترس در فضای بیرونی و همچنین پله هابه گونه ای طراحی شود که بر حیات و محل زندگی اشراف نداشته باشد.

۸-۲-۱- حیاط

محل برای دورهم بودن، استفاده از نور، آفتاب و هوای تازه و آسوده به دور از چشم نامحرم و استفاده از گل و گیاه و سبزی نیز بهره بردن که بهترین فضای سالم برای خانواده محسوب می شود.

۸-۳- پشت بام

باید نوع طراحی به نحوی باشد که مانع ایجاد دیدواشرافیت به اطراف و موجب ناامنی و سرقت و اسباب زحمت برای همسایه نشود. پیامبر(ص) فرمود: «خوابیدن در پشت بام بدون حفاظ رانهی کرده است.»

۹-۱- اصول معماری اسلامی

باتوجه به آنچه تاکنون بدان اشاره شده معماری که عامل رساندن انسان به اصل خود خواهد بود در اصول زیرمی یابیم که در گذشته دور عامل ایجاد سبک هاوشیوه های معماری اسلامی در هر منطقه بوده اند. اما باید بدانیم بدلیل وسعت و گسترش روزبه روز اسلام در دنیا و آشنائی مردم با این دین باید معماران بنائی ایجاد نمایند که در آن اجزائی چون:

* توجه به عملکرد صحیح بنا (زیر آنچه ساخته می شود برای تنوع نیست).

* در کجا و چه مکان (در بحث زمان و مکان، آنچه امروز نو و تازه است در پنج سال آینده نو و تازه است).

* وجود پیام فرهنگی (چرا که هدف اسلام ایجاد فضائی برای تکامل انسان و رسیدن به کمال است).

معماری غربی مثل انسان غربی یک نوع تحرک ظاهری را دارد؛ یعنی شما وقتی به یک معماری غربی می نگرید، می بینید در ظاهر متحرک است؛ یعنی شما را به حرکت بصری و بیرونی دعوت می کند، ولی معماری اسلامی این حرکت را در درون خود دارد. به عبارت دیگر، ما قهرمانان نشست داریم (رستم) و مغرب زمین قهرمانان متحرک (سوپرمن). معماری اسلامی هم یک معماری قهرمانی است که حرکت هم دارد، منتها در درون.

سکوت و آرامشی در بیرون دارد، ولی درونش پر از غوغاست که در بیرون انعکاسی ندارد. مثل ظاهر یک مؤمن. انسان این سکینه و آرامش را می بیند. ولی در قلبش تپش ها و جوشش ها و تنش ها را دارد. این همان است که وقتی مؤمن به عمق خود فرو می رود، قلبش هم به سکون گرایش پیدا می کند. به هر میزانی که معمار این دریافت باطنی را پیدا می کند، انعکاسش در اثر معماری اش هم به حدی می رسد که انسان احساس می کند و مسلم است در فضای معماری حاضر شده احساس آرامش و راحتی وجود دارد.

۹-۱- توحید

برابریگانگی (یکی شدن وجود خدا)، کمال هنر، یکی بودن در مبانی معماری در هنر اسلامی، وجود خدای یگانه و کتاب آسمانی اش که در جای جای این کتاب حکمت و وحدت را بیان نموده است. مساجد همه امت ها عناصر معماری چون: صحن، حجره ها، شبستان رویه مرکز، میان سرا در مرکز که آب مطهر وجود دارد. و قدیر افراشته، گلدسته، مناره و گنبد را در همه جامی بینیم این وحدت راحتی در هنرهای چون: گره و رسمی بندی ها و مقرنس نیز دیده می شود که همه در راستای وحدت و یگانگی است.

۹-۲- حکمت

بیان اسرار هارمونی، تناسبات که زیبایی را ایجاد می نماید و زیبایی ما را مسلمان می کند.

۹-۳- خلاقیت

برابر است با کشف هارمونی، کشف تناسبات در یک اثر هنری بنابراین نبود هارمونی و تناسب عدم خلاقیت را ایجاد می نماید. نظام عالم از واحد به کثرت و از کثرت به واحد است. عوامل وحدت بخشی از کثرت، شفافیت، ... که این هارمونی رد پای وحدت اند. که تحت عناوین زیر دسته بندی می شوند:

* تشابه (وحدت در شکل)

* تقارن (وحدت در محور یا مرکزیت)

* تطابق (وحدت طبیعت و ساختمان)

* تناسب (وحدت در ابعاد و اندازه)

- *توازن (وحدت در هارمونی)
- *تجانس (وحدت در جنس و صفت)
- *تساوی (وحدت در همه چیز)
- *تناظر (وحدت در دید)
- *توافق (وحدت در عمل و فکر)
- *تعادل (وحدت در حجم و وزن)

۹-۴-۱-۴ اخلاص

بنابدون پیرایه دور از اصراف و باید از هر چه زشت و پلیدی است دور باشد. خلوص تنها برای خداست و همه چیز زیباست. «ان الله جمیل و یحب الجمال». استفاده از آب به عنوان نشانه پاکی در جای جای بنا به کار می برند، نور در همه ساختمان گردش می دهند و هر چیزی که ایجاد می شود پیامی به سوی آسمان دارد و همه چیز از آن خداست. (گنبد، قوس، تیزی بالای در و پنجره ها،...) آنچه هست واقعیت دارد و ساختن دکور و در و پنجره های کاذب خوداری می شود. از ساختن هر چیزی که عامل ریا و دروغ است خوداری می شود. و در معماری جائی ندارد که در نیارش بنادیده می شوند. مصالح و فرم انتخاب شده باید ایستاباشند و نه اینکه باتوسل به ترفندهایی این نیارش را تأمین کنند.

۹-۵-۱-۵ زیبایی

به معنای زیندگی، دل خواستن، به سامان بودن و متناسب بودن که منبع زیبایی خداوند است. مانند آسمان که با داشتن زیبایی باشکوه خود، بدون مقیاس و ابعاد پلائی است. امروزه در بعضی از اماکن متبرکه مشاهده می شود که آن چنان شلوغ و آشفته کار نموده اند که به جای آنکه در این مکان ها به آرامش و حضور قلب در عبادت رسیدن راز دست می دهند.

۹-۶-۱-۶ علم

استفاده از ریاضیات در معماری اسلامی جزء اساسی ترین کار معماران چه در سطح و چه در حجم بنا و چه در ریزترین نقوش، نظیر گره های اسلیمی... و در عین حال از معرفت دینی هم بهره مند بوده اند. اما به جرات می توان گفت هنر اسلامی نداریم که در آن از هندسه استفاده نشده باشد. در محاسبه نیارش بناها و در تزئین آنها، در خوشنویسی و کتابت و حتی در زمینه نگارگری و موسیقی نیز مسئله هندسه مطرح است. در احداث بنا، ابتدا پیش از هر چیزی به پیمون بنا که در غرب به آن مدول گویند، توجه دانشمند معمار وقتی با پیمون کاری نماید آسوده خاطر بود که از لحاظ طرح و تناسب و محاسبه نیارش بنا از هر لحاظ کارش را درست و صحیح انجام داده است.

برای طرح ساختمان، نخست اندام های آن را اندازه می کردند. پیمون را در آن گنجانیده و با کم کردن و افزودن پیمون ها، اندازه دلخواه هر یک از اندام های ساختمان را به دست می آوردند و با اعمال سایر اصول معماری اسلامی، اثر زیبایی خلق می کردند؛ مثلاً برای پدید آوردن قرینه، از جفت و برای بر هم زدن آن از متضاد این لغت، یعنی پد جفت استفاده می کردند. پد جفت برای از بین بردن یکنواختی بنا نظیر ساختمان های قبل از اسلام و جفت را برای پدید آوردن آرامش دلخواه بعد از اسلام به کار می گرفته اند.

دیگر از مواردی که در ساخت و ساز معماری اسلامی بدان توجه می کردند، استفاده از علم ایستایی بنا یا نیارش است. نیارش که در معماری گذشته هم به کار گرفته می شد، به مجموعه عواملی که بنا را نگاه می داشته اطلاق می گردیده است که مجموعاً شامل استاتیک بنا، فن ساختمان و مصالح شناسی بوده است.

اگر معماری در شناخت مصالح و همچنین مقاومت آن ها شناخت داشته باشد و به خوبی اندوخته باشد، می تواند کارهای مهمی را انجام دهد که امروزه با تیر آهن و بتون انجام می دهند.

۹-۷-حجاب وحیا

ایجاد حالات درون گرائی و بیرون گرائی در بنا و فضاهای چون اندرونی و بیرونی بدلیل ارزش های موجود در زندگی شخصی و محرمیت و حفظ حرمت هامی باشد. ایجاد پنجره های کوچک با ایجاد شبکه و پنجره های مشبک، حجاب بیشتری به بنامیداند و حتی کوبه درهما تفاوت بوده بین مرد و مردمراجه کننده.

۹-۸-اقتصاد

قرآن کریم «خداوند مصرفین را دوست ندارد و رعایت اقتصاد در اسلام یک اصل است. پرهیز از اسراف یعنی هر چیز را به جای خود بکار گیرند، هر مصالحی را در جای مناسب خود بیهوده حد نیاز مصرف کنند. و این عین عبادت است. پرهیز از اسراف چه برای مصرف نوع مصالح، احداث فضاهای بیهوده و بعضاً از روی تفنن و چه مصرف مصالح نابجا و چه احداث ساختمان بدون توجه به عملکرد و کاربری بهینه آن و یا عدم توجه به مکان و زمان احداث بنا. این اصل بر خورد ملموس با زندگی روزمره توده عظیم مردم دارد و می تواند اثرات مهمی در زندگی آنان داشته باشد لذا برای یادآوری دامنه وسیع اثرگذاری و کاربرد این اصل در زیر به مختصر می پردازد.

۹-۸-۱-مردم پسندی

توجه به بحث مقیاس و ابعاد انسانی، اعداد قدسی در بنا که ارتباط مستقیم با اعتقادات مردم دارد و توجه زیادی به خواسته مردم دارد، عاطفی، مذهبی، اقتصادی که جزء نیازهای اولیه انسان ها است. رعایت اقتصاد تا بدانجا است که اگر جایی می توان با خشت منزل ساخت، باید با همان خشت ساخت؛ نه اینکه با آجری که از راه دور با هزینه گزاف تهیه می شود، اجرا شود. همچنین نباید فضای مسکونی مطابق نیاز چند نفر را فقط برای یک نفر ساخت و اتاق خواب دو نفره با اندازه چند برابر و... لذا رعایت اندازه و ابعاد فضاها خود عین اقتصاد است. الزام به رعایت ابعاد مورد نیاز، خود باعث می شود که حتی فرم و شکل یک اثر معماری را تغییر دهد، زیرا شکل و حجم ظرف، تابع مظهر است.

۹-۸-۲-خودکفائی

برای گسترش خود پسندگی، خودکفائی اصطلاح بوم آورد موجود است. بوم آورد برابر می باشد با چیزی که از خود آن سرزمین حاصل شود. یک اصطلاح دیگر (ایدی) هم دارند؛ یعنی متعلق به همین جا، اینجایی. حتی کسی که می خواهد خانه بسازد تا آنجایی که گل رس داشت، خاکش را بر می داشت با همان خاک خشت می زد. اگر گل و گچ و آهک می خواستند از نزدیک ترین محل ممکن تهیه می کردند. نمای ساختمان از کاه گل «ارزه» بود؛ یعنی ریگ روان. این را به کاه گل می زدند. لذا به آن کاه گل ارزه می گفتند که مخصوص نما بود و اگر نمای رنگی می خواستند، رس رنگی را از معدن استخراج می کردند. رس رنگی در بعضی جاها تنوعش بسیار زیاد است. مثل ایبانه که سه یا چهار رنگ است؛ ارغوانی، زرد، قهوه ای و... تنوع رنگ دارد. ولی در جاهایی مثل یزد و کاشان و اصفهان، جاهای مخصوص که خاک های بسیار خوش رنگ داشته اند که با همان کاه گل رنگی نما را می ساختند. این نوع نماها جلوی تشعشع فوق العاده آفتاب را می گرفته و دم گریه های با گچ داشته که به آن کاه گل دم گیر می گویند که جزء نماهای زیباست. در مازندران همین طور؛ منتها به جای کاه، شلتوک برنج به کار می بردند که خوش رنگ تر هم هست. در سواد کوه هم چنین است؛ منتها به جای سیمان از قیر چارو که همان ساروج است استفاده می کردند. انواع و اقسام ساروج بوده است که با خاکستر و ماسه و آهک می ساختند. قیر چارو، ملاتی است که برای آجر و سنگ چینی به کار می بردند. در قدیم ملات ماسه و آهک بیشتر به کار می رفت و قرن ها باقی می ماند.

۹-۸-۳- پرهیز از اسراف

در معماری اسلامی از انجام هرگونه کاریبهدوده ویا اسراف در ساختمان احترازنموده بنابراین لازم بودابعادرامطابق نیازانتخاب کنند.اینکه تزئینات درهنراسلامی برای چیست بایدگفت که هرعامل تزئینی درمعماری اسلامی صرفایک عامل تزئینی نیست.بلکه یک علت مهم فنی داشته است.

۹-۹- عبادت واحترام

همه ساختمان ها که به واسطه نیازهای مختلف بشری ساخته می شود.بایدفضای ساده وبی پیرایه وپاک همچون مسجدباشد.ودرشریعت اسلام هرکسی بی واسطه انسانی می تواندعبادت کند.ونماهایی که یک شهراسلامی به صورت شفاف وبرجسته نمودپیدا کندتاشرهشهروندی خودرادریک شهراسلامی احساس کند.به ویژه اینکه درهرجاچه درمسجد،بازارومنزل میتوان عبادت کرد.

یکی دیگر از مواردی که در معماری اسلامی در راستای عبادت و احترام است، اینکه مجموعه اماکنی که بنا می گردند برای ماندگاری و حفظ از تعرض، آن را وقف می کردند. نفس وقف، خود برقراری یک نوع مدیریت بهره برداری و نگهداری از بناهاست؛ به طوری که برای بسیاری از این اماکن به علت استمرار ارائه خدمات، یک حالت قدسی و احترام را به وجود آورده است.

سازندگان این بناها سعی نموده اند اگر مجموعه ای می سازند از هر لحاظ کامل بوده و نیازهای مختلف را برآورده کند؛ مثلاً مصالای هرات نه تنها محل نماز بوده، بلکه در آن اماکنی نظیر مدرسه، مسجد، خانقاه، دارالحفاظ و دارالشفاء ساخته شده و حتی ابنیه اقتصادی دیگری نیز بنا نموده اند و برای حفظ این بناها و تأمین هزینه های بهره برداری و تعمیرات آن، مستحذات را وقف این اماکن نموده اند.

برای به وجود آوردن امکان عبادت در همه اماکن، تطابق محورهای اصلی بناها در جهت قبله، جزء اساسی ترین نیاز جهت محورهای اصلی بناها بوده و این موضوع بحثی به نام استهلاک قبله را در معماری مطرح نموده است؛ به طوری که تأثیرات مهمی در طراحی پلان ساختمان ها به وجود آورده است. خوشبختانه جهت قبله در ایران که بیشتر در جهت جنوب غربی کشور بوده تا حدودی با شرایط اقلیمی تطابق دارد و مشکل جدی را به وجود نیاورده است. این نکته آنچنان حائز اهمیت است که اگر به مجموعه بنای میدان نقش جهان اصفهان و ابنیه اطراف آن، مثل مسجد امام و شیخ لطف الله و عالی قاپور توجه شود، دیده می شود که چگونه این تغییر محورهای میدان، کاخ و مسجد، در طراحی پلان بناها تأثیر جدی و مستقیمی در طراحی بنا داشته است؛ به گونه ای که اگر این الزام نبود، قطعاً این مجموعه به شکل دیگری طراحی می گردید.

۹-۱۰- ذکر

در بناهای اسلامی سعی شده به طور مداوم ذکر خدا باشد یا اینکه به نحوی ذکر خدا را به مردم یادآوری نماید. لذا از کتابت اسما و صفات الهی سود جسته اند. این ذکرها بیشتر با انتخاب آگاهانه و از روی متون قرآنی و همچنین ادعیه و اوراد منقول صورت گرفته که بیشتر در بیان توحید و نبوت و در بناهای منتسب به شیعیان، بیشتر در مورد ولایت است.

حضور ووجود ذکرپروردگاره طورمداوم دربناهای اسلامی؛ذکرمتون قرآنی وسماءالاهی دروسط یابلندترین وبهترین نقطه منظریناشده ونوعادرچکادایوان هاوطاق هاکلمه الله بالای گنبدهاکتابت شده است.

*مدرسه خان شیرازبا ۹۲حجره که عددش اسم مقدس پیامبراست.

*چهارطاق خادم وموذن ۱۱۴که معادل سوره های قرآن است.

*سی وسه پل همراه انعکاس دهانه هادآب به ۶۶تبدیل شده که به حساب ابجدمعادل کلمه الله است.

بنابراین در این موارد آنچنان دقت داشته اند که سعی می کردند حتی المقدور دیوارهای اتاق های مسکونی در جهت قبله باشد. چراکه در همه حال و همه جا تمام نموده باید نشانی از یک شهر اسلامی و ذکر نام الاهی باشد.

۱۰- نتیجه گیری

معماری در ایران در عین حال که سابقه پرآوازه ای دارد. همواره دارای دغدغه هایی نیز بوده که دل بسیاری از کارشناسان راه رنجش در آورده است. اما بزرگترین دغدغه موجود در دنیای معماری امروز ایران صحبت از بود و نبود معماری سنتی نیست. بلکه سخن از تقلید غیر ضروری و ناکارآمد و البته غیر هنری است. اما حدود دو دهه است که عده ای می کوشند به بهانه جهانی شدن، فرهنگ و شرایط معماری راد طراحی و ساخت بنا نادیده گرفته و تقلید و فرم گرایی، ساختار شکنی و رجوع به کانسپت های بی ارتباط با موضوع پروژه عامل ایجاد فاجایه ای چون:

۱. زیست محیطی و اقلیمی که در اثر بی توجهی به اقلیم و محیط زیست ایجاد گردیده است.
۲. هویت زدائی از شهرها و گسیختگی فرهنگی که از یک سو بر اثر تولید بناهای طراحی نشده و از سوی دیگر با ساخت بناهایی با فرم جدید تحت تاثیر سلیقه های شخصی و البته الگو برداری از سرزمین های تازه تاسیسی چون حاشیه خلیج فارس در جریان است.
۳. هم شکل شدن شهرها یا بهتر بگوئیم بی شکل شدن شهرها بر اثر بی توجهی به بستر شهرسازی مناسب محل و وضع قوانین معماری محلی است. (یکی شدن گیلان، سنندج، کاشان، کیش)
۴. امام هم ترازمه بی هویت شدن و باز ماندن مردم از تفکر و در نتیجه انسانیت است.

استعمار و نا آگاهی جامعه؛ دانسته یا ندانسته ابزار جریان های بزرگتری هستند که هوشمندانه به نام جهانی شدن، تجدد و نوآوری، قصد تسخیر منابع و داشته های دیگران و باز داشتن ملت ها از تفکر را دارند. سرگردان نشویم، هیچ فلسفه جهانی، هیچ فرآیند فرم پردازی و هیچ آموزشی تا به انسان و طبیعت و فرهنگ نپردازد نخواهد آموخت که معماری چیست. همسو شدن با کشورهای صنعتی دنیا برای رسیدن به یک شرایط آرمانی و مطلوب زمانی محقق خواهد شد که استفاده از هر شیوه جدید در ظرف زمانی و مکانی خودش دیده شود. زیرا چیزی که امروز نو تاره است ۵ سال دیگر نوع نخواهد بود. و برای جا افتادن چنین نگرشی در جامعه مصرف کننده لازم است. که در حوزه فرهنگی و اجتماعی جامعه و دیدگاهی که در این زمینه در بین مردم رایج است تجدید نظر صورت گیرد.

۱۱- مراجع

- [۱] نصر، ح، اسلام سنتی، ترجمه نور اقصیری، پژوهشنامه متین، سال دوم، شماره ۸، پائیز ۱۳۸۹.
- [۲] نصر، ح، دین و بحران زیست محیطی، ترجمه محسن مدیرشانه چی، نقد و نظر، سال پنجم، شماره اول، ۱۳۷۷.
- [۳] سایت مرکز حوزه هنری ایران.
- [۴] خلاصه نویسی های دکتر فاتح، م، دانشگاه غیر انتفاعی پردیسان.
- [۵] حمزه ای نژاد، م، جزوه انسان طبیعت معماری، دانشگاه مازندران.
- [۵] آخوندی، م، فقه معماری بایسته های ساخت و ساز در آموزه های دینی، ماهنامه فرهنگ پاسداری، سال دوم، ۱۳۹۰.
- [۶] کاسه گر محمدی، ش، پایان نامه کارشناسی ارشد طراحی مجموعه بین راهی بارویکرد معماری بومی، ۱۳۹۲.